

Objavljanje izloženosti društva rizicima

Veliki i srednji poduzetnici obvezni su sastaviti, a za potrebe javne objave i dostaviti godišnje izvješće koje, između ostalog, treba sadržavati informacije o izloženosti društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka. U članku pobliže pojašnjavamo svaki od navedenih rizika te načine njihova kvantificiranja. Potanje je dan osvrt na rizike koji proizlaze iz financijskih instrumenata.

Kristina Toth, dipl. oec.*, Zagreb

Zakonom o računovodstvu¹ definirana je obveza za srednje i velike poduzetnike da za potrebe javne objave dostave Financijskoj agenciji godišnje financijske izvještaje, godišnje izvješće, revizorsko izvješće, konsolidirane godišnje financijske izvještaje ako su ih dužni sastavljati te odluku o utvrđivanju godišnjih financijskih izvještaja izdanu od strane nadležnog tijela i odluku o prijedlogu raspodjele dobiti ili pokriću gubitka, ako one nisu sastavni dio godišnjih financijskih izvještaja ili godišnjeg izvješća. Poduzetnik je dužan izraditi godišnje izvješće koje obuhvaća objektivni prikaz razvoja i rezultata poslovanja poduzetnika i njegovog položaja, zajedno s opisom glavnih rizika i neizvjesnosti s kojima se on suočava te obavijesti o zaštiti okoliša i o radnicima ako je to potrebno za razumijevanje razvoja, rezultata poslovanja poduzetnika i njegova položaja.

Godišnje izvješće mora sadržavati slijedeće:

1. sve značajne događaje nakon kraja poslovne godine,
2. vjerojatan budući razvoj društva,
3. aktivnosti istraživanja i razvoja,
4. informacije o otkupu vlastitih dionica,
5. postojanje podružnica društva,
6. koje financijske instrumente društvo koristi ako je to značajno za procjenu financijskog položaja i uspješnosti poslovanja,

7. ciljeve i politike društva vezane za upravljanje financijskim rizicima, zajedno s politikom zaštite svake značajnije vrste prognozirane transakcije za koju se koristi zaštita,
8. izloženost društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka,
9. prikaz pravila korporativnog upravljanja – za velike poduzetnike i poduzetnike čije dionice ili dužnički vrijednosni papiri su uvršteni na organizirano tržište kapitala.

Prema ZOR-u, **mali poduzetnici** nisu dužni predati godišnje izvješće Financijskoj agenciji.²

U nastavku ćemo se osvrnuti na točku 8. godišnjeg izvješća - izloženost društva cjenovnom riziku, kreditnom riziku, riziku likvidnosti i riziku novčanog toka. Definirat ćemo pojedine rizike i primjerima ih pokušati kvantificirati. Navedene rizike objasniti ćemo na primjerima financijskih instrumenata.

1. Objavljanje rizika koji proizlaze iz financijskih instrumenata

Objavljanje informacija o rizicima koji proizlaze iz financijskih instrumenata definirano je Međuna-

* Kristina Toth, dipl. oec., ovl. interni revizor, Dodana vrijednost za računovodstveno-knjigovodstvene usluge i poslovno savjetovanje, Zagreb

¹ Nar. nov., br. 109/07; u nastavku: ZOR

² Mali poduzetnici nisu obveznici izrade i podnošenja godišnjeg izvješća ni prema odredbama Zakona o trgovačkim društvima (dopuna čl. 250.a i izmjena čl. 431.b - Nar. nov., br. 137/09, u primjeni od 1.5.2010.).

rodnim standardom financijskog izvještavanja 7 – *Financijski instrumenti: objavljivanje* (u nastavku: MSFI 7). Ta tematika nije obrađena u Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (u nastavku: HSFI) jer su oni prilikom kreiranja bili namijenjeni prvenstveno malim poduzetnicima. Iako srednji poduzetnici u pravilu primjenjuju HSFI-e, mišljenja smo kako i oni trebaju obratiti pozornost na odredbe MSFI-a 7 kada se radi o rizicima povezanim s financijskim instrumentima, jer ih na to obvezuje obveza izrade godišnjeg izvješća koje mora sadržavati i takve podatke.

Ako društvo nastoji poslovati profesionalno i ozbiljno, ono će se prilikom izrade financijskih izvještaja pridržavati računovodstvenih načela. S tim u skladu, društvo je dužno objaviti informacije koje korisnicima financijskih izvještaja omogućuju da ocijene vrstu i doseg rizika koji proizlaze iz financijskih instrumenata, a kojima je ono izloženo na izvještajni datum. Riječ je o rizicima među kojima su pravilu, ali ne isključivo, kreditni rizik, rizik likvidnosti i cjenovni rizik.

Za svaku vrstu rizika koji proizlazi iz financijskih instrumenata, društvo treba objaviti slijedeće *kvalitativne informacije*:

- a) izloženost riziku i kako ona nastaje,
- b) svoje ciljeve, politike i procese upravljanja rizikom te metode korištene za mjerenje rizika te
- c) eventualne promjene elemenata pod a) ili b) u odnosu na prethodno razdoblje.

Za svaku vrstu koja proizlazi iz financijskih instrumenata, društvo treba objaviti i slijedeće *kvantitativne podatke*:

- a) sažete kvantitativne podatke o svojoj izloženosti određenom riziku na izvještajni datum. Ti podaci se obvezno temelje na informacijama koje su interno dostavljene ključnim rukovoditeljima društva, primjerice Upravi društva ili direktoru;
- b) podatke o kreditnom riziku, cjenovnom riziku i riziku likvidnosti u mjeri u kojoj nisu specificirani pod a), osim ako rizik nije materijalno značajan;
- c) koncentraciju rizika ako ona nije vidljiva iz podataka pod a) i b).

Koncentracija rizika proizlazi iz financijskih instrumenata koji imaju slična obilježja i na koje promjene gospodarskih ili drugih uvjeta slično utječu. Prepoznavanje koncentracije rizika zahtijeva prosudbe na temelju okolnosti u kojima se društvo nalazi.

Podaci koji se objavljuju o **koncentracijama rizika** uključuju:

- opis načina na koji rukovodstvo utvrđuje koncentraciju,

- opis zajedničke karakteristike koja ukazuje na svaku pojedinu koncentraciju (npr. teritorijalno područje, valuta, grana gospodarstva ili tržište),
- iznos izloženosti riziku povezan sa svim financijskim instrumentima kojima je ta karakteristika zajednička.

Ako kvantitativni podaci objavljeni na izvještajni datum nisu reprezentativni u pogledu prikaza izloženosti društva riziku tijekom razdoblja, društvo je dužno navesti dodatne informacije koje jesu reprezentativne.

2. Cjenovni rizik

Cjenovni rizik³ je rizik da će se vrijednost financijskog instrumenta mijenjati kao rezultat promjena tržišnih cijena, bilo da su iste uzrokovane faktorima specifičnim za određeno ulaganje, njegovog izdavatelja ili faktore koji utječu na sve financijske instrumente kojima se trguje na tržištu kapitala.

Cjenovni rizik obuhvaća tri vrste rizika:

- 1) valutni rizik,
- 2) kamatni rizik i
- 3) ostale cjenovne rizike.

Valutni rizik predstavlja rizik fluktuacije fer vrijednosti ili budućih novčanih tokova po financijskom instrumentu zbog **promjena valutnih tečajeva**. Valutni rizik (ili devizni rizik) se javlja kod financijskih instrumenata koji su iskazani u stranoj valuti, tj. u valuti koja nije funkcijska valuta u kojoj su vrednovani. Valutni rizik ne nastaje po financijskim instrumentima koji su iskazani u funkcijskoj valuti. Analiza osjetljivosti od rizika objavljuje se za svaku valutu prema kojoj društvo ima značajnu izloženost.

Kamatni rizik je rizik fluktuacije fer vrijednosti ili budućih novčanih tokova po financijskom instrumentu zbog promjena **tržišnih kamatnih stopa**. Rizik kamatne stope pojavljuje se kod kamatonosnih financijskih instrumenata priznatih u bilanci (npr. zajmovi i potraživanja te izdani dužnički instrumenti) i kod nekih financijskih instrumenata koji nisu priznati u bilanci, npr. neke preuzete obveze za kreditiranje.

Ostali cjenovni rizici predstavljaju rizike fluktuacije fer vrijednosti ili budućih novčanih tokova po financijskim instrumentima zbog promjena **tržišnih cijena** (koje ne proizlaze iz kamatnog rizika ili valutnog rizika), bilo da je riječ o promjenama koje su proizročili čimbenici svojstveni pojedinom financijskom

³ Često se u literaturi naziva i tržišni rizik.

instrumentu ili njegovom izdavatelju ili drugi čimbenici koji utječu na sve slične financijske instrumente kojima se trguje na tržištu. Ostali cjenovni rizici se javljaju kod financijskih instrumenata zbog promjena u, primjerice, cijenama robe ili kapitala. Društvo može objaviti učinak smanjenja određenog indeksa tržišta vrijednosnih papira, cijene robe ili neke druge varijable rizika. Primjerice, ako društvo daje jamstva vezana za ostatak vrijednosti koja su financijski instrumenti, društvo objavljuje povećanje ili smanjenje vrijednosti imovine na koju se jamstvo primjenjuje. Dva primjera financijskih instrumenata po kojima nastaje rizik cijene kapitala su:

- 1) držanje udjela u kapitalu nekog drugog društva i
- 2) ulaganje u trust koji za uzvrat ima ulaganja u glavničke instrumente.

Drugi primjeri uključuju terminske ugovore (forward) i opcije kupnje ili prodaje određene količine glavničkog instrumenta te swapove koji su indeksirani cijenom kapitala. Na fer vrijednost tih financijskih instrumenata utječu promjene tržišnih cijena glavničkih instrumenata o kojima je riječ.

Osjetljivost dobiti ili gubitka (koja nastaje, primjerice, temeljem instrumenata svrstanih u kategoriju po fer vrijednosti u dobiti ili gubitku ili umanjenja financijske imovine raspoložive za prodaju) se objavljuje odvojeno od osjetljivosti kapitala (koja nastaje, primjerice, temeljem instrumenata koji su svrstani u kategoriju raspoloživih za prodaju). Financijski instrumenti koje društvo svrstava kao glavničke instrumente se ne mjere ponovno. Rizik cijene kapitala tih instrumenata ne utječe ni na dobit ili gubitak, kao ni na kapital. Prema tome, analiza osjetljivosti nije potrebna.

Analiza osjetljivosti cjenovnog rizika treba se izraditi za svaku vrstu cjenovnog rizika kojoj je društvo izloženo. Društvo samo odlučuje o načinu na koji će informacije objediniti kako bi dalo opću sliku o izloženostima rizicima iz znatno različitih gospodarskih okružja bez kombiniranja informacija različitih karakteristika. Primjerice:

- a) društvo koje trguje financijskim instrumentima može te informacije objaviti odvojeno za financijske instrumente namijenjene trgovanju i one financijske instrumente koji nisu namijenjeni trgovanju,
- b) društvo neće objediniti svoju izloženost cjenovnim rizicima iz područja u kojima vlada hiperinflacija sa svojom izloženošću istim cjenovnim rizicima iz područja s veoma niskom inflacijom.

Ako je društvo izloženo samo jednoj vrsti cjenovnog rizika u samo jednom gospodarskom okružju, logično je da neće prikazivati izdvojene informacije.

Prilikom analiziranja cjenovnih rizika, društvo je dužno **objaviti**:

- analizu osjetljivosti za svaku vrstu cjenovnog rizika kojem je izložen na izvještajni datum, uz prikaz načina na koji bi promjene relevantne varijable rizika koje su realno moguće na taj datum utjecale na dobit ili gubitak te kapital,
- obrazloženje metode korištene u izradi analize osjetljivosti te glavnih parametara i pretpostavki iz kojih su izvedeni prezentirani podaci,
- obrazloženje cilja korištene metode i ograničenja koja mogu dovesti do toga da informacije ne odražavaju u potpunosti fer vrijednost predmetne imovine i predmetnih obveza,
- metode i pretpostavke korištene u izradi analize osjetljivosti i
- promjene korištenih metoda i pretpostavki u odnosu na prethodno razdoblje i razloge promjena.

Analiza osjetljivosti treba prikazati **učinak realno mogućih promjena relevantne varijable rizika** (npr. tržišnih kamatnih stopa, valutnih tečajeva, cijene kapitala ili cijene roba) na dobit ili gubitak i kapital. U tu svrhu:

- društvo nije obvezno utvrđivati dobit ili gubitak razdoblja da je relevantna varijabla rizika bila različita. Umjesto toga, društvo objavljuje učinak na dobit ili gubitak i kapital na izvještajni datum pretpostavkom da se dogodila realno moguća promjena relevantne varijable rizika te da je ona primijenjena na izloženost riziku koja postoji na taj dan. Primjerice, ako društvo na kraju godine ima obvezu s promjenjivom stopom, objavilo bi učinak na dobit ili gubitak (tj. rashode od kamata) tekuće godine da su kamatne stope varirale u realno mogućim iznosima.
- društvo nije obvezno objaviti učinak na dobit ili gubitak i kapital svake promjene u rasponu realno mogućih promjena relevantne varijable rizika. Bilo bi dovoljno objaviti učinke promjena na granicama realno mogućeg raspona.

Kod utvrđivanja realno mogućih promjena relevantne varijable rizika, društvo treba razmotriti:

- a) **gospodarsko okružje u kojem posluje**. Realno moguća promjena ne smije uključiti scenarije koji su malo vjerojatni ili scenarij »u najgorem slučaju«, kao ni testove otpornosti na stres. Štoviše, ako se varijabla rizika mijenja stabilno, društvo ne treba mijenjati odabranu realno moguću promjenu varijable rizika. Primjerice, pretpostavimo da su kamatne stope pet posto i da društvo utvrdi da je realno moguća promjena kamatnih

stopa u visini ± 50 bazičnih bodova. Objavio bi učinak na dobit ili gubitak te kapital kad bi se kamatne stope promijenile na 4,5 ili 5,5%. U idućem razdoblju, kamatne stope su porasle na 5,5%. Društvo je i dalje uvjeren da kamatne stope mogu fluktuirati ± 50 bazičnih bodova (tj. da je stopa promjene kamatnih stopa stabilna). Društvo bi objavilo učinak na dobit ili gubitak i kapital kad bi se kamatne stope promijenile na 5% ili 6%. Društvo ne bi bilo obvezno revidirati svoju procjenu da bi kamatne stope mogle realno fluktuirati ± 50 bazičnih bodova, osim ako ne postoji dokaz o tome da su kamatne stope postale volatilnije.

- b) *vremenski okvir procjene*. Analiza osjetljivosti treba prikazati učinke promjena koje se smatraju realno mogućima tijekom razdoblja do trenutka u kojem društvo ponovno prezentira podatke koje je objavilo, što je u pravilu iduća izvještajna godina.

Društvo je dužno prezentirati analizu osjetljivosti za svoje cjelokupno poslovanje, ali može prezentirati i različite vrste analize osjetljivosti za različite kategorije financijskih instrumenata.

☞ Primjer 1. Objavlivanje izloženosti valutnom riziku

Društvo može ulagati u financijske instrumente i ulaziti u transakcije denominirane u valutama koje ne predstavljaju njegovu funkcionalnu valutu. Sukladno tome, Društvo je izloženo riziku promjene tečaja njegove valute u odnosu na ostale valute na način koji može negativno utjecati na dobit i vrijednost Društva.

Ukupna neto izloženost Društva prema promjenama tečaja stranih valuta na izvještajni datum bila je sljedeća:

Tablica 1. Izloženost valutnom riziku

Imovina	2009.		2008.	
	kn	%	kn	%
Hrvatska kuna	1.500.150,00	71,50	1.350.000,00	72,65
Euro	525.000,00	25,02	426.250,00	22,94
Američki dolar	73.000,00	3,48	82.000,00	4,41
UKUPNO	2.098.150,00	100,00	1.858.250,00	100,00

Obveze	2009.		2008.	
	kn	%	kn	%
Hrvatska kuna	1.000.000,00	100,00	700.000,00	100,00
UKUPNO	1.000.000,00	100,00	700.000,00	100,00

Na dan 31. prosinca 2009. godine 25,02% denominirano je u euro. Pad tečaja HRK/EUR (deprecijacija eura) od 1% utjecao bi na pad vrijednosti imovine za 0,25% ili 5.245,38 kn.

☞ Primjer 2. Objavlivanje izloženosti kamatnom riziku

Većina ulaganja Društva odnosi se na ulaganja u dužničke vrijednosnice i plasmane kod banaka. Društvo je izloženo riziku fer vrijednosti kamatnih stopa koji se odnosi na rizik promjena važećih kamatnih stopa na tržištu koje su u prošlom razdoblju značajno fluktuirale.

Na izvještajni datum, Društvo je ulagalo u dužničke vrijednosnice s fiksnom kamatnom stopom u ukupnom iznosu od 1.000.000,00 kn (2008: 750.000,00 kn). Kod ulaganja u dužničke vrijednosnice klasificirana kao ulaganja po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak u ukupnom iznosu od 800.000,00 kn (2008: 600.000,00 kn), kamatni rizik se reflektira kroz fer vrijednost. Imovina Društva klasificirana kao zajmovi i potraživanja u ukupnom iznosu 200.000,00 kn (2008: 150.000,00 kn) vrednuje se po amortiziranom trošku te Uprava Društva vjeruje kako na izvještajni datum Društvo nije značajno izloženo kamatnom riziku.

☞ Primjer 3. Objavlivanje izloženosti cjenovnom riziku

Cjenovni rizik je rizik da će se vrijednost financijskog instrumenta mijenjati kao rezultat promjena tržišnih cijena, bilo da su iste uzrokovane faktorima specifičnim za određeno ulaganje, njegovog izdavaatelja ili faktore koji utječu na sve financijske instrumente kojima se trguje na tržištu kapitala.

Budući da se većina financijskih instrumenata vodi po fer vrijednosti, a promjene fer vrijednosti se priznaju u računu dobiti i gubitka, sve promjene tržišnih uvjeta direktno utječu na dobitke umanjene za gubitke od financijskih instrumenata po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak.

Izloženost cjenovnom riziku Društvo umanjuje kreiranjem diversificiranog portfelja.

Društvo koristi metodologiju vrijednosti izložene riziku (engl. Value at Risk, VaR) za procjenu izloženosti svoje pozicije cjenovnom riziku i očekivanog maksimalnog gubitka. Uprava postavlja limite na iznos VaR-a koji je Društvo spremno prihvatiti, uz zasebne limite za aktivnosti trgovanja i ostale aktivnosti. VaR predstavlja statistički utemeljenu procjenu potencijalnog gubitka na postojećem portfelju zbog nepovoljnih kretanja na tržištu. On izražava „maksimalni“ iznos koji Društvo može izgubiti, uz prethodno određenu razinu povjerenja i za određeno razdoblje držanja unutar kojeg se pozicija može zatvoriti. Korišteni model rizika izračunava VaR za razdoblje držanja od jednog dana i razinu povjerenja

od 99%. Model kombinira povijesnu simulaciju (za devizne tečajeve i kamatne stope) i Monte Carlo simulaciju (za sve ostale faktore). Povijesna simulacija koristi 500 povijesnih scenarija koji su prilagođeni trenutnoj razini volatilnosti (declustering). Korištene metode simulacije uzimaju u obzir i korelacije među pojedinim kategorijama rizika. To se odnosi na devizne tečajeve, kamatne pozicije, spread rizik i dioničke pozicije.

Tablica 2. Izloženost cjenovnom riziku

VaR po vrstama rizika	2009.	2008.
	u tisućama kuna	u tisućama kuna
Rizik promjene tečaja	18	20
Rizik promjene kamatnih stopa	35	51
Rizik od ulaganja u vlasničke vrijednosnice	8	5

3. Kreditni rizik

Kreditni rizik predstavlja rizik da će jedna stranka financijskog instrumenta drugoj strani prouzročiti **financijske gubitke zbog neispunjenja obveze**, u cijelosti ili djelomično, u trenutku njenog dospijeca. Neispunjavanje obveze ugrozilo bi likvidnost društva i smanjilo vrijednost njegove imovine.

Društvo je dužno po kategorijama financijskih instrumenata **objaviti**:

- iznos koji najbolje odražava njegovu maksimalnu izloženost kreditnom riziku na izvještajni datum, ne uzimajući u obzir eventualne kolaterale u posjedu ili druge instrumente osiguranja naplate kredita,
- starosnu analizu financijske imovine koja je dospjela na izvještajni datum, ali koja nije umanjena,
- analizu financijske imovine za koju su utvrđena pojedinačna umanjena vrijednosti na izvještajni datum, uključujući čimbenike koje je društvo razmatralo prilikom utvrđivanja umanjena i
- za iznose objavljene pod a), b) i c), opis kolaterala i drugih instrumenata osiguranja naplate kredita koje društvo drži te, osim ako nije izvedivo, procjenu fer vrijednosti.

Kad društvo tijekom razdoblja stekne financijsku ili nefinancijsku imovinu na način da dođe u posjed kolaterala koji drži kao instrument osiguranja ili posegne za drugim instrumentima osiguranja naplate kredita (npr. garancijama) te ako takva imovina udovoljava kriterijima priznavanja iz drugih standarda, dužan je objaviti:

- a) prirodu i knjigovodstvenu vrijednost tako stečene imovine i

- b) ako imovinu nije moguće trenutačno konvertirati u novac, svoje politike kojima je regulirano raspolaganje takvom imovinom, odnosno prodaja imovine ili njeno korištenje u vlastitom poslovanju.

U najveće izloženosti kreditnom riziku se ubrajaju, ali ne isključivo:

- odobrenje zajmova i potraživanja klijentima i polaganje depozita kod drugih subjekata. U tim slučajevima, najveća izloženost kreditnom riziku je knjigovodstvena vrijednost povezane financijske imovine.
- zaključenje ugovora o derivativima, npr. valutnih ugovora, ugovora o kamatnim swapovima i kreditnim derivativima. Kad je imovina koja iz toga proizlazi mjerena po fer vrijednosti, najveća izloženost kreditnom riziku na izvještajni datum bit će jednaka knjigovodstvenom iznosu.
- davanje financijskih garancija. U tom slučaju, najveća izloženost kreditnom riziku je najviši iznos koji bi društvo trebalo platiti u slučaju poziva garancije, a koji može biti znatno viši od iznosa koji je priznat kao obveza.
- preuzimanje obveze za kreditiranjem koja je nepoziva tijekom trajanja aranžmana ili opoziva samo u slučaju materijalno značajne negativne promjene. Ako izdavatelj nije u mogućnosti izvršiti obvezu za kreditiranjem u neto iznosu novca ili nekim drugim financijskim instrumentom, najviša izloženost kreditnom riziku je cijeli iznos preuzete obveze. To je tako zbog toga što je nezvjesno povlačenje bilo kojeg ne povučenog dijela u budućnosti. On može biti znatno viši od iznosa koji je priznat kao obveza.

☞ Primjer 4. Objavljivanje izloženosti kreditnom riziku

Kreditni rizik predstavlja rizik da će jedna stranka financijskog instrumenta drugoj strani prouzročiti financijske gubitke zbog neispunjenja obveze, u cijelosti ili djelomično, u trenutku njenog dospijeca. Neispunjavanje obveze ugrozilo bi likvidnost Društva i smanjilo vrijednost njegove imovine. Kreditna izloženost Društva na izvještajni datum od financijskih instrumenata koji se drže za trgovanje odražava se kroz njihovu pozitivnu fer vrijednost, kako je prikazano u bilanci Društva.

Na dan 31. prosinca 2009. godine slijedeća financijska imovina bila je izložena kreditnom riziku: novac i novčani ekvivalenti, ulaganja u dužničke vrijednosnice, plasmani kod banaka i ostala potraživanja. Društvo je također indirektno bilo izloženo kreditnom riziku kroz svoja ulaganja u investicijske fondove koji ulažu u dužničke vrijednosnice.

Rizik da druga strana neće ispuniti svoje obveze, redovno se prati. Kako bi najbolje moglo upravljati kreditnim rizikom, Društvo posluje sa strankama koje imaju dobru kreditnu sposobnost.

Kreditni rizik dužničkih vrijednosnica odnosi se na ulaganja u obveznice Republike Hrvatske i domaće korporativne dužničke vrijednosne papire. Kreditni rizik koji se javlja kod plasmana kod banaka uglavnom se odnosi na rizik domaćih podružnica stranih banaka.

Fer vrijednost financijske imovine najbolje prikazuje maksimalnu izloženost kreditnom riziku na izvještajni datum.

Financijska imovina Društva izložena kreditnom riziku koncentrirana je u sljedećim područjima i predstavlja maksimalan računovodstveni gubitak koji bi bio ostvaren na izvještajni datum da stranke u potpunosti nisu u mogućnosti ispuniti svoje ugovorene obveze (isključujući rizik instrumenata kroz ulaganja u investicijske fondove zbog neznačajnosti):

Tablica 3. Izloženost kreditnom riziku

Financijski instrumenti s kreditnim rizikom	2009.		2008.	
	kn	%	kn	%
Domaći korporativni rizik po industriji				
Bankarstvo	500.000,00	46,30	600.000,00	54,54
Građevinarstvo	100.000,00	9,26	150.000,00	13,64
Maloprodaja	75.000,00	6,94	0,00	0,00
Potraživanja po kamatama	50.000,00	4,63	20.000,00	1,82
UKUPNO FINANCIJSKI INSTRUMENTI:	725.000,00	67,13	770.000,00	70,00
Ostala potraživanja	55.000,00	5,09	100.000,00	9,09
Ostala imovina	300.000,00	27,78	230.000,00	20,91
UKUPNO IMOVINA:	1.080.000,00	100,00	1.100.000,00	100,00

4. Rizik likvidnosti

Rizik likvidnosti predstavlja rizik da će se društvo suočiti s **poteškoćama u ispunjenju svojih obveza**. Rizik likvidnosti nastaje tijekom općeg financiranja aktivnosti društva i upravljanja pozicijama imovine. Ono uključuje rizik nemogućnosti financiranja imovine prema odgovarajućim dospijecima i cijenama kao i rizik nemogućnosti prodaje imovine po razumnoj cijeni i u prikladnom vremenskom okviru.

Prilikom objave informacija o riziku likvidnosti društvo je dužno objaviti:

- analizu dospijeca financijskih obveza koja prikazuje preostalo razdoblje do ugovornog dospijeca i
- opis načina na koji upravlja rizikom likvidnosti koji je prisutan pod a).

Prilikom izrade analize ugovornog dospijeca financijskih obveza, društvo na temelju prosudbe utvrđuje **primjeren broj skupina** po kojima će vremenski razvrstati dospijeca. Primjerice, društvo može sljedeća razdoblja odrediti kao primjerena:

- a) do jednog mjeseca,
- b) od jednog do tri mjeseca,
- c) od tri mjeseca do jedne godine i

d) od jedne godine do pet godina.

Kad druga strana može birati vrijeme plaćanja nekog iznosa, obveza se uključuje s najranijim datumom na koji se od društva može zatražiti plaćanje. Primjerice, financijske obveze čije plaćanje se od društva može zatražiti na poziv (npr. depoziti po viđenju) uključuju se u najraniju vremensku skupinu.

Kad društvo ima obvezu stavljati iznose na raspolaganje u ratama, svaka rata se raspoređuje na najranije razdoblje u kojem se od društva može zatražiti plaćanje. Primjerice, ne povučena obveza za kreditiranjem se uključuje u vremensku skupinu koja sadrži najraniji datum na koji je moguće povlačenje.

Iznosi objavljeni u analizi dospijeca su ugovorni nediskontirani novčani tokovi, primjerice:

- a) bruto obveze po financijskom najmu (prije nego što se oduzmu financijski troškovi),
- b) cijene utvrđene u terminskim (forward) ugovorima o kupnji financijske imovine za novac,
- c) neto iznosi u kamatnim swapovima kod kojih se kamata plaća po promjenljivoj stopi, a prima po fiksnoj stopi (payfloating/receivefixed interest rate swaps) kod kojih se razmjenjuju neto novčani tokovi,
- d) ugovorni iznosi koji se razmjenjuju u derivativnom financijskom instrumentu (npr. valutni swap) kod kojih se razmjenjuju bruto novčani tokovi i
- e) bruto preuzete obveze za kreditiranjem.

Takvi nediskontirani novčani tokovi se razlikuju od iznosa uključenog u bilancu Društva jer se iznos iskazan u bilanci temelji na diskontiranim novčanim tokovima.

Ako je primjereno, društvo je dužno analizu derivativnih financijskih instrumenata u sklopu analize ugovornog dospijeca financijskih obveza objaviti odvojeno od nederivativnih financijskih instrumenata. Primjerice, bilo bi primjereno razlikovati novčane tokove od derivativnih financijskih instrumenata i one od nederivativnih financijskih instrumenata ako se novčani tokovi od derivativnog financijskog instrumenta podmiruju u bruto iznosu zbog toga što bruto novčani odljev može biti popraćen povezanim priljevom.

Ako iznos obveze nije fiksni, objavljeni iznos se utvrđuje prema uvjetima na izvještajni datum. Primjerice,

ako se iznos obveze mijenja u skladu s promjenama nekog indeksa, objavljeni iznos se može temeljiti na razini indeksa na izvještajni datum.

☞ Primjer 5. Objavljivanje izloženosti riziku likvidnosti

Rizik likvidnosti predstavlja rizik da će se Društvo suočiti s poteškoćama u ispunjenju svojih obveza. Rizik likvidnosti nastaje tijekom općeg financiranja aktivnosti Društva i upravljanja pozicijama imovine. Ono uključuje rizik nemogućnosti financiranja imovine prema odgovarajućim dospijecima i cijenama kao i rizik nemogućnosti prodaje imovine po razumnoj cijeni i u prikladnom vremenskom okviru.

Financijskim instrumentima Društva pretežito se trguje na organiziranom javnom tržištu. Takve se vrijednosnice mogu lako prodati direktno ili putem ugovora o reotkupu kako bi se zadovoljile potrebe za likvidnošću. Međutim, financijski instrumenti uključuju i dužnička ulaganja kojima se ne trguje na organiziranom javnom tržištu i koja općenito mogu biti nelikvidna. Kao rezultat toga, moguće je da Društvo neće biti u mogućnosti brzo unovčiti neka od svojih ulaganja u ove instrumente u iznosu koji je približno jednak njihovoj fer vrijednosti kako bi zadovoljilo svoje zahtjeve likvidnosti ili odgovorio na specifične događaje poput pogoršanja kreditne sposobnosti bilo kojeg zasebnog izdavatelja.

Slijedeća tablica prikazuje likvidnost Društva na bazi dospijeca stavaka iz bilance Društva.

Tablica 4. Izloženost riziku likvidnosti

Opis	0-30 dana	31-90 dana	90-120 dana	120-365 dana	Više od 1 god.
Neto izloženost prema/od banaka	50.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Neto izloženost prema/od klijenata	75.000,00	20.000,00	10.000,00	0,00	0,00
Neto izloženost prema/od dobavljača	-20.000,00	-10.000,00	0,00	0,00	0,00
Obveze prema zaposlenicima za plaće	-15.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Obveze prema zaposlenicima za bonuse	-30.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Obveze za poreze i doprinose (isključujući obveze za PD)	-50.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Obveza za porez na dobit	0,00	-80.000,00	0,00	0,00	0,00
Materijalna imovina	0,00	0,00	0,00	0,00	250.000,00
Nematerijalna imovina	0,00	0,00	0,00	0,00	100.000,00
Financijska imovina	0,00	1.000.000,00	200.000,00	0,00	0,00
Neto izloženost od/prema ostalih elemenata	-5.000,00	0,00	9.500,00	38.000,00	9.000,00
Ukupno:	5.000,00	930.000,00	219.500,00	38.000,00	359.000,00

5. Rizik novčanog toka

Definiciju rizika novčanog toka kao takvog ne nalazimo ni u MSFI-ima ni u HSFI-ima. Međutim, u jednim i drugim standardima navedena je definicija zaštite novčanog toka u sklopu računovodstva zaštite, a koja kaže kako zaštita novčanog toka predstavlja zaštitu izloženosti promjenama novčanog toka koje se odnose na određeni rizik koji je povezan s priznatom imovinom ili obvezom (poput svih ili nekih budućih plaćanja kamata kod dugovanja s promjenjivom kamatnom stopom) ili vrlo izvjesne predviđene tran-

sakcije, i koji može utjecati na dobit ili gubitak. Ukoliko društvo koristi određene financijske instrumente kojima štiti novčani tok, onda treba podastrijeti relevantne informacije o navedenim instrumentima.

6. Zaključak

Proučavajući neke godišnje financijske izvještaje objavljene na web stranici Financijske agencije⁴, uočeno je kako određeni broj društava nije objavilo bilješke uz financijske izvještaje u propisanom sadržaju, a i godišnje izvješće je uglavnom bilo nepotpuno. Situacija je tim ozbiljnija kad se radi o poznatim, uspješnim i respektabilnim društvima. Pretpostavljamo da su mogući razlozi za takvu situaciju želja vlasnika da se prikažu samo najosnovnije informacije i/ili nedostatan znanje računovodstvenih djelatnika. Ovim se člankom želi dostići veći stupanj znanja i profesionalnosti računovodstvenih djelatnika koji pripremaju financijske izvještaje kako bi korisnici financijskih izvještaja mogli dobiti dostatne informacije. Na kraju, pitanje je i ugleda pojedinog društva i odgovorne osobe u društvu koja

je podnijela, odobrila odnosno sastavila spomenute financijske izvještaje jer, nemojmo zaboraviti, izvještaji su danas dostupni svima „jednim klikom miša“. www.teb.hr

Literatura i izvori:

1. Zakon o računovodstvu (Nar. nov., br. 109/07),
2. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (Nar. nov., br. 30/08 i 4/09)
3. Odluka o objavljivanju Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja 6 i 7 (Nar. nov., br. 30/08 i 137/08)
4. Web servis Financijske agencije RGFI Javna objava: rgfi.fina.hr/JavnaObjava-web/jsp/prijavaKorisnika.jsp

⁴ www.fina.hr